

Arqueologia de l'Arquitectura i de l'Urbanisme

Codi: 100737

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OB	3	2

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Esther Rodrigo Requena

Correu electrònic: Esther.Rodrigo@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Pedro Vicente Castro Martínez

Jose Maria Vila Carabasa

Prerequisits

No hi ha prerequisits especials, més enllà d'haver realitzat el primer i segon cursos del Grau d'Arqueologia, que són essencials per comprendre les implicacions històriques i tècniques dels continguts.

Objectius

Aquesta matèria és de caràcter teoricopràctic i capacita els/les estudiants per enfrontar-se amb èxit a la lectura arqueològica relativa a les estructures arquitectòniques i els espais socials.

El Grup 11 de Pràctiques d'Aula (Prehistòria) es revisaran les claus socials de l'estructuració arquitectònica i de la configuració econòmica i político-ideològica dels espais socials en els assentaments. Sobre bases teòrico-metodològiques encaminades al desenvolupament de l'Arqueologia Social, es parlarà especialment de l'expressió material de les pràctiques socials, des de la producció arquitectònica (terrenys, matèries, tecnologies i treball) a les activitats realitzades en els conjunts socials, i la seva articulació en unitats arquitectòniques relacionades amb determinats col·lectius, així com a l'organització dels espais en els assentaments (urbanisme).

El Grup 12 de Pràctiques d'Aula (Història Antiga i Medieval) es farà un èmfasi en la lectura arqueològica de l'estratigràfica del patrimoni edificat. L'objectiu principal és la definició dels edificis com a dipositaris d'informació arqueològica i l'ensinistrament per poder registrar-la i interpretar-la, tal com es fa en els jaciments on només s'estudien les restes dipositades per sota de la cota 0. D'aquesta manera, es pretén, en primer lloc, d'impartir tècniques de representació de les estructures arquitectòniques i, en segon lloc, el mètode de registre de les unitats estratigràfiques muràries i dels horitzons cronològics de què formen part. En tercer lloc, es donen les claus per a la interpretació de tot plegat, de tal manera que pugui traduir-se en informació arqueològica relativa a la datació i evolució formal dels elements, edificis, conjunts o estructures urbanes i situar-los en el seu context històric.

Competències

- Fer i dirigir treballs propis de l'arqueologia de camp: excavació i prospecció.
- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar els principals mètodes, tècniques i instruments d'anàlisi en arqueologia.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi.
2. Aplicar protocols d'execució dels treballs de camp i recollida de mostres.
3. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi.
4. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
5. Dominar les tècniques i els recursos instrumentals propis de l'anàlisi de laboratori arqueològic.
6. Realitzar documents gràfics convencionals: planimetria, topografia, cartografia, dibuix il·lustratiu.
7. Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn immediat amb intenció de millorar-los de manera continuada.
8. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
9. Utilitzar el vocabulari tècnic específic i d'interpretació de la disciplina.

Continguts

L'assignatura està configurada en els seus continguts a partir de dos grups de Pràctiques d'Aula dirigits especialment a l'Arqueologia Prehistòrica (Grup 11) i a l'Arqueologia Clàssica i Medieval (Grup 12).

GRUP 11 (ARQUEOLOGIA PREHISTÒRICA)

1.-L'ESPAI SOCIAL I LES PRÀCTIQUES SOCIALS.

-Arqueologia dels Assentaments com a Arqueologia Social.

-Teories de l'Espai Social.

-Paisatges, Escenaris, Ruïnes i Monuments.

-Funcionalitat i Eficiència: Sistèmica de l'Espai.

-Fenomenologies i Construcció Social de l'Espai.

-Materialitat Social de l'Espai.

-Les Pràctiques Socials i l'Espai Social

-Àrees d'Activitat i Estructures Socials

-Espais Socials vs Assentaments

-Temporalitat: Provisionalitat, Precarietat, Mobilitat i Sedentarització.

-Discontinuitats dels Assentaments: Patró d'Assentament.

2.-REGISTRES ARQUEOLÒGICS EN ELS JACIMENTS (ARQUEOLOGIA PREHISTÒRICA).

-Jaciments Arqueològics i Assentaments

-Formació de Jaciments Arqueològics: Fases (Seqüència Temporal) i Problemes de Conservació.

-Teories de l'Excavació Arqueològica: Metodologies del Registre. Nivells Teòrics, Estrats, Unitats Estratigràfiques i Conjunts.

-Registres: Unitats Descriptives.

3.-ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA: 1. TREBALL SOCIAL I ARQUITECTURA.

-Arquitectura: Monuments, Art i Arquitectura Popular.

-Treball i Arquitectura

-Terrens i Materials

-Matèria Base i Tècniques Arquitectòniques

-Tipologia Arquitectònica d'Estructures.

-Producció de Manteniment Arquitectònic

4.-ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA: 2. LLOCS SOCIALS I ASSENTAMENTS.

-Els Llocs Socials: Realitat de la Vida Social.

-Llocs Socials: Forma, Funció i Ús.

-Llocs Domèstics i Singulars

-Unitats Domèstiques: Grups Domèstics, Famílies i Grups de Parentiu.

-Llocs Singulars.

-Llocs Especialitzats (Econòmics, Polítics, de Resistència i Coerció, Ideològics i de Suport Simbòlic).

-Necròpoli: Llocs Funeraris

-Llocs de Circulació, de Reunió i de Trobada

-Demografia i Grups Socials.

-Ús, Possessió i Propietat de l'Espai

-La Fal·làcia del Privat i el Públic

-Política i Coerció als Espais Socials

-Quotidianitat i Excepcionalitat en els Llocs Socials.

5.- COMUNITAT, CIUTAT I URBANISME.

-Campaments, Llogarets i Ciutats

-Espacialidad i Especialització

-Centralització vs Segmentació

-Jerarquització vs Horizontalització.

-Urbanisme, Ciutat i Estat.

6.-ESTUDIS DE CASOS. ASSENTAMENTS PREHISTORICOS (Selecció).

-SUD-EST IBÈRIC: HORITZÓ DE VILLENA (1500-1200 cal ANE).

-MALLORCA: HORITZÓ DE SON FERRAGUT (700-450 cal ANE).

-COSTA SUD DE PERU: HORITZONS DEL CERRO DE EL TRIGAL (700-100 cal ANE).

-COSTA SUD DE PERU: HORITZONS DE CAHUACHI (100 cal ANE-400 cal DNE)

GRUP 12 (ARQUEOLOGIA CLASICA I MEDIEVAL)

Ensenyaments teòrics. Primera part

ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA BLOC I ÈPOCA ANTIGA

1. L'estudi de l'arquitectura en l'arqueologia clàssica: problemes, enfoc i qüestions preliminars

2. El concepte d'arquitectura en el món antic:

- Els tractats arquitectònics: Vitruvi i els deu llibres d'Arquitectura
- Els epígons de Vitruvi, els darrers tractats d'època romana

3. Els elements de l'edifici i les seves característiques:

3.1 Alçats i els diversos opera dels paraments

- Les cobertes: tipus, materials, solucions constructives.
- Les fonamentacions

3.2 Paviments: materials i tipologies:

o Paviments en terra

o Enllosats

o Paviments de morter i formigó: tipus d'opera de paviments

o Paviments de mosaic

3.3 Revestiments: Estucs, enlluïts, morters i altres elements d'impermeabilització i decoració (pintura i mosaic parietal).

4. Els materials constructius i el seu ús a l'Antiguitat:

- La pedra, tipus i tècniques d'extracció, transport i treball.
- El fang: tàpia, tovots, maó.
- Morters i maçoneria.
- L'obra constructiva en fusta.

5. Tècniques constructives en l'Antiguitat. El procés constructiu.

6. Metrologia històrica: Principis, relacions i valors mètrics.

7. Com documentar l'arquitectura. Principis de la documentació gràfica. El dibuix com a eina de comprensió (Josep Maria Puche)

8. La fotogrametria digital aplicada a l'arquitectura històrica (Josep Maria Puche)

Ensenyaments pràctics

- Treball de camp individual en un conjunt arqueològic de l'època antiga: p.e., fortaleza ibèrica de Montgròs (el Brull) o termes romanes de Sant Boi de Llobregat.
- Treball de camp per grups en un conjunt arqueològic d'època medieval i moderna: p.e. castell de Castelldefels o església de Santa Maria de Matadars (el Pont de Vilomara i Rocafort)
- Treballs pràctics d'aixecament de plànols d'edificis arqueològics de l'antiga *Barcino*

Metodologia

- Classes magistrals i sessions de debat.
- Grup 1 de Pràctiques d'Aula (Arqueologia Prehistòrica): Treballs de curs sobre casos de anàlisi de la estructuració arquitectònica i dels espais socials als assentaments.
- Grup 2 de Pràctiques d'Aula (Arqueologia Clàssica i Medieval): Anàlisi de casos a classe. Treballs de camp, tant individuals com de grup, a diversos edificis històrics i conjunts arqueològics.
- Exposició i debat a l'aula dels avenços i resultats dels treballs de grup

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes Teòriques	10	0,4	
Pràctiques d'Aula	75	3	
Visites a Jaciments Arqueològics	15	0,6	
Tipus: Supervisades			
Realització d'exercicis pautats d'aprenentatge	5	0,2	
Tutories	15	0,6	
Tipus: Autònomes			
Recerca de documentació i lectura de textos	20	0,8	
Redacció de treballs i estudi	10	0,4	

Avaluació

La nota final de l'assignatura s'obtindrà a partir de l'avaluació realitzada en el marc dels Grups de Pràctiques d'Aula.

Grup 11 (Arqueologia Prehistòrica)

-Participació a les discussions, qüestions rellevants, assistència a activitat de camp i disseny en tutories dels continguts i guió del Treball (25%)

-Exposició en classe dels Anàlisis dels Espais Socials en un Assentament, autoevaluable pel alumnat (25%)

-Presentació per escrit de l'Anàlisi Crítica de la Publicació dels Estudis dels Espais Socials en un Assentament (50%). Reevaluable.

Grup 12 (Arqueologia Clàssica i Medieval)

Un treball pràctic en grup (dos persones) de la part d'Arqueologia, i una prova escrita de la part d'Arqueologia Clàssica en que la nota mínima de les dues parts per fer mitjana ha de ser un 5.

Prova escrita: 30%

Treballs pràctic: 70%

No Presentat: El no presentat serà l'alumne que no lliuri res o que lliuri només la meitat de les evidències avaluables.

Reevaluació: Segons el "Protocol de Reevaluació" de la Facultat de Lletres, es farà una reevaluació al final del semestre. Tindran dret a la reevaluació els/les alumnes que hagin presentat el conjunt de les evidències avaluables. La reevaluació no serà en cap cas utilitzada com a segona convocatòria. La nota mínima per tenir dret a reavaluar serà el 3.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Presentació i discussió de treballs	50%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
Seguiment i participació	50%	0	0	

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA GRUP 11 (ARQUEOLOGIA PREHISTÒRICA)

Claus i Conceptes de l'assignatura.

CASTRO-MARTINEZ, PV; GONZALEZ MARCEN, P (1989), "El Concepto de Frontera. Impliaciones Teóricas de la Noción de Territorio Político", Arqueología Espacial, 13: 7-18.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; LULL,V; MICO, R. (1993), "Arqueología algo más que Tafonomía", Arqueología Espacial, 16-17. Teruel.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al. (1996), "Teoría de los Conjuntos Arqueológicos", en Proyecto Gatas (1). Sociedad y Economía en el Sudeste de España, c. 2500-900 cal ANE, Consejería de Cultura, Sevilla, "Serie Arqueología-Monografías".

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (1996), "Teoría de las prácticas sociales", Complutum, extra 6, Homenaje a M. Fernández-Miranda, vol. II, pp. 35-48.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (1998), "Teoría de las producción de la vida social. Mecanismos de explotación en el SE Ibérico", Boletín de Antropología Americana, vol. 33, pp. 35-77.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2002), "Trabajo y Espacios Sociales en el Ambito Doméstico", Geocrítica-Scripta Nova, VI, 119 (10).

CASTRO-MARTINEZ, PV et al (2002), "¿Qué es una ciudad?", Geocrítica-Scripta Nova, VII.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2003), "Trabajo, Reciprocidad y Explotación", en I. Terradas, J.L. Molina y C. Larrea, eds (2003), *El Recurso a la Reciprocidad- IX Congreso de Antropología*, Barcelona.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV, ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2004), "A la búsqueda de las mujeres y a los hombres: Sujetos Sociales, Espacios Estructurados y Análisis de Materiales", *Avances en Arqueometría 2003*, Universidad de Cádiz, Cádiz.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T (2005), "Trabajo y Sociedad en Arqueología", *Revista Atlántica-Mediterránea de Arqueología Social*, 7: 131-147.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (2005), "Trabajo, Producción y Neolítico", *III Congreso del Neolítico en la Península Ibérica*, Santander.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (2006), *Contra la Falsificación del Pasado Prehistórico*, Instituto de la Mujer, Madrid.

CASTRO-MARTINEZ, PV et al (2009), "Unlike Communities. Domestic Architectural Duality in Late Prehistory of the Western Mediterranean", *BAR int. Series*, Oxford, 143-152.

CASTRO-MARTINEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T (2009), "Lugares Reales y Lugares Ideales. Realidad y Construcción de Ficciones en Arqueología", *Cuadernos de Prehistoria de la Universidad de Granada*, 19.

Arqueologia dels Assentaments

BRÜCK, J; GOODMAN, M (1999), *Making places in the prehistoric world: themes in settlement archaeology*, UCL Press, London.

BURILLO MOZOTA, F (ed) (1984-93), *Arqueologia Espacial. Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos*, 1-12. Seminario de Arqueologia y Etnologia Turolense-Colegio Universitario de Teruel, Teruel.

BURNHAM, BC; KINGSBURY, J (eds) (1979), *Space, hierarchy and society: interdisciplinary studies in social area analysis*, *BAR Int. Series*, 59, Oxford.

CLARKE, DL (1978), *Analytical Archaeology*, 2ª ed (*Arqueología analítica*, 2ª ed., Ed. Bellaterra, Barcelona, 1984).

CRIBB, R. (1991), *Nomads in archaeology*. Cambridge University Press, Cambridge,

GUIDONI, E (1989), *Arquitectura Primitiva. "Historia Universal de la Arquitectura"*, Ed. Aguilar. Madrid.

HASSAN, FA (ed) (1981): *Demographic Archaeology*, Academic Press, London

KENT, S. (1990), *Domestic Architecture and the Use of Space. An Interdisciplinary crosscultural study*. Cambridge University Press

LUMBRERAS, L. G. (2005), *Arqueologia y Sociedad*, Instituto Estudios Peruanos, Lima

MANZANILLA, L (ed) (1988), *Coloquio Childe. Estudios sobre las revoluciones neolítica y urbana*, Universidad Autónoma de México, Mexico DF.

RENFREW, C; BAHN, P (1991), *Archaeology. Theories, Methods and Practice*, Thames and Hudson, Londres. (*Arqueología. Teoría, Métodos y Práctica*, Akal, Madrid, 1993).

SPRIGGS, M (ed) (1978), *Social organisation and settlement*, *BAR Int. Series*, 47, Oxford.

UCKO, PJ; TRINGHAM, R; DIMBLEDY, GW (eds) (1972), *Man, Settlement and Urbanism*, Duckworth, London.

TRIGGER, BG (1967), "Settlement Archaeology-Its Goals and Promise", *American Antiquity*, 32-149-160.

AA.VV. (2002), Arqueología de la Arquitectura. Actas del Seminario Internacional de Arqueología de la Arquitectura: Vitoria-Gasteiz, 18-21 de febrero de 2002, 1.

Sociologia de la Producció de l'Espai Social

AUGE, M. (1992) Los No Lugares. Espacios del Anonimato. Una Antropología de la Sobremodernidad, Gedisa, Barcelona.

BOURDIEU, P (2003), Las Estructuras Sociales de la Economía, Anagrama, Barcelona.

CHILDE, VG (1954), Los orígenes de la civilización, F.C.E., México.

FOUCAULT, M (1975), Vigilar y Castigar, Siglo XXI, Madrid.

KENT, S (ed) (1990), Domestic architecture and the use of space. An interdisciplinary crosscultural study, Cambridge University Press, Cambridge, "New directions in Archaeology".

LEFEBVRE, H (1962), Critique de la vie quotidienne, Arché Editeur, Paris, "Le Sens de la Marche" (Crítica de la vida cotidiana, México, FCE, 1979)

LEFEBVRE, H (1976), "La producción del espacio" en Espacio y política, el derecho a la ciudad II Península, Barcelona.

SAMSON, R (ed) (1990), The Social Archaeology of Houses, Edinburgh University Press, Edinburgh.

SANCHEZ, JE (1992), Geografía Política, Ed. Síntesis, Madrid.

Registres Arqueològics.

BATE, LF (1993), Del registro estático al pasado dinámico: entre un salto mortal y un milagro dialéctico, Arqueología Espacial, 18: 1-21.

BINFORD, LR (1981), "Behavioral archaeology and the Pompeii premise", Journal of Anthropological Research, 37:3: 195-208

CARANDINI, A (1997), Historias en la Tierra. Manual de excavación arqueológica. Crítica, Barcelona..

HARRIS, EC (1991), Principios de estratigrafía arqueológica. Crítica, Barcelona.

ROSKAMS, S. (2001), Excavation, Press Syndicate of the Univeristy Press (Teoría y Práctica de la excavación, Crítica, Barcelona, 2003).

WHEELER, M. (1956), Archaeology from the Earth (Arqueología de Campo, FCE, México, 1961).

"Anàlisi Espai" en Arqueologia

CLARKE, DL (ed) (1977), Spatial archaeology, Academic Press, Londres.

CONOLLY, J; LAKE, M (2009), Sistemas de Información Geográfica aplicados a la Arqueología, Bellaterra, Barcelona "Arqueología".

HIETALA, H (ed) (1984): Intrasite Spatial Archaeology. Cambridge Univ. Press.

HODDER, I; ORTON, C (1990), Análisis espacial en arqueología. Crítica, Barcelona.

KINTIGH, KW; AMMERMAN, A (1982): "Heuristic Approaches to spatial analysis in archaeology". American Antiquity, 47, 1: 31-63.

WHALLON, R (1973), "Spatial analysis of occupation floors I: application of dimensional analysis of variance". American Antiquity, 38,3: 266-278.

WHALLON, R (1974), "Spatial analysis of occupation floors II: the application of nearest neighbor analysis". *American Antiquity*, 39,1: 16-34.

WÜNSCH, G. (1989), "La organización interna de los asentamientos de comunidades cazadoras-recolectoras". *Trabajos de Prehistoria*, 46: 13-33.

BIBLIOGRAFIA GRUP 12 (ARQUEOLOGIA CLASSICA I MEDIEVAL)

Bibliografia impresa

Adam, J. P. (2002), *La construcción romana. Materiales y técnicas*. Editorial de los oficios, León

Amici, C. (2005). C.M. Amici, "Le tecniche di cantiere e il procedimento costruttivo." *La Basilica di Massenzio. Il monumento, i materiali, le strutture, la stabilità*.à C. Giavarini (a cura di), pp. 125-160.

AADD (1995), *Leer el documento construido = Informes de la Construcción* (Madrid), 46, n. 435, enero-febrero.

Brogiolo, P. (1988), *Archeologia de l'edilizia storica*, Como.

Caballero, L. ; Fernández Mier, M. (1997), "Análisis arqueológico de construcciones históricas en España. Estado de la cuestión", *Arqueología de la Arquitectura* (Vitoria), 2, 147-158.

Choisy, A., 1873. *L'art de bâtir chez les Romains*. Paris: Reedició 1999 CEHOPU, CEDEX i Instituto Juan de Herrera.

Dogliani, F. (1997), *Stratigrafia e restuaro. Tra conoscenza e conservazione dell'architettura*, Trieste.

Francovich, R., Parenti, R. (ed.) (1988), *Archeologia e Restauro dei monumenti. I° ciclo di lezioni sulla ricerca applicata in archeologia. Certosa di Pontignano (Siena), 28 settembre-10 ottobre 1987*, Firenze.

González Moreno.Navarro, J.L. (1993) *El legado oculto de Vitruvio*. Alianza Forma, Alianza Editorial, Madrid.

Giuliani, C.F. (1990) *L'Edilizia nell'antichità*. La nuova Italia Scientifica, Roma.

Gros, P.; Torelli, M.; (1988) *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*. Laterza. Roma-Bari.

Gros, P. (1996) *L'Architecture romaine : du début du IIIe. siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire*, vol. I i II, Paris: Ed. Picard.

Journot, F. (1999), "Archéologie du Bâti", *La construction en pierre*, Paris, 133-163.

Lafon, X.; Sauron, G. (eds) (2005) *Théorie et pratique de l'architecture romaine : la norme et l'expérimentation, études offertes à Pierre Gros*. Publications de l'Université de Provence, Aix-en-Provence.

López Mullor, A. (2002), "Veinte años después", *Arqueología de la Arquitectura* (Vitoria), 1, 2002, 159-174.

López Mullor, A.; Estany, I.; Lacuesta, R. [coords.] (2005), *Castell de Castelldefels. Arqueologia, història, art*, Monografies, 7, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona.

Magalhaes Ramalho, M. M. B. (1996), "A archeologia na intervencao dos edificios históricos ou a Arqueologia da arquitectura", *Al-Madan* (Setúbal), 5, 50-56

Maldonado, L., Vela, F. (1998), *De Arquitectura y Arqueología*, Ed. Munilla-Lería, Madrid.

[Paron-Kontis](#), I. ; Reveyron, N. (2005), *Archeologie du bâti, Archéologie Aujourd'hui, Errance, Paris*.

Pizzo, A. et al. (2008) *Arqueologia de la construcción 1. Los procesos constructivos en el mundo romano: Italia y provincias occidentales*, Anejos Archivo Español de Arqueología L, Madrid-Mérida: CSIC

Pizzo, A. et al. (2010) *Arqueología de la construcción 2. Los procesos constructivos en el mundo romano: Italia y provincias orientales*, Anejos Archivo Español de Arqueología LVII, Madrid-Mérida: CSIC

Pizzo, A. et al. (2012) *Arqueología de la construcción 3. Los procesos constructivos en el mundo romano: la economía de las obras*, Anejos Archivo Español de Arqueología LVIII, Madrid-Mérida: CSIC

Pizzo, A. et al. (2014) *Arqueología de la construcción 4. Las canteras en el mundo antiguo: sistemas de explotación y procesos productivos*. Anejos Archivo Español de Arqueología LXIX, Mérida: CSIC

Pizzo, A. et al. (2016) *Arqueología de la construcción 5. Proceedings of the 5th International Workshop on the Archaeology of Roman Construction*. Anejos Archivo Español de Arqueología LXXVII, Madrid: CSIC

Quirós, J. A. (2006), "Arqueología de la Arquitectura. Objetivos y propuestas para la conservación del Patrimonio Arquitectónico", arqueologiamedieval.com.

Sánchez Zufiaurre, L. (2007), *Técnicas constructivas medievales. Nuevos documentos arqueológicos para el estudio de la Alta Edad Media en Álava*, EKOB, Colección de Patrimonio Cultural Vasco, 2, Gobierno Vasco, Departamento de Cultura, Vitoria-Gasteiz.

Tabales, M.A. (1998), *Arqueología en edificios históricos de Sevilla. Una propuesta de intervención*, Departamento de Prehistoria y Arqueología, Facultad de Geografía e Historia, Universidad de Sevilla, 2 vols., tesi doctoral inèdita.

Ulrich, R.B; Quenemoen, C.K. (eds.) (2014) *A companion to roman Architecture*, Willey, Blackwell, Oxford.

Vitruvi, *Els deu llibres d'arquitectura*, edició traduïda al castellà de Agustín Blánquez.

Wilson Jones, M., 2003. *Principles of roman architecture*. Londres: Yale University Press.

Recursos digitals

Arqueología de la Arquitectura: <http://arqarqt.revistas.csic.es/index.php/arqarqt>

Arqueología aplicada al estudio e interpretación de edificios históricos, actes de les jornades celebrades l'octubre de 2009 a l'Institut del Patrimoni Cultural de Espanya (Ministerio de Cultura):

<http://www.calameo.com/read/000075335b34985f34eff>

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/index.html>

Biblioteca arqueològica on-line. Universitat de Siena: <http://www.bibar.unisi.it>

Archeologie du bâti :

<http://www.diffusion.ens.fr/archeo/tech/folder.2005-04-15.4180186094/>

Asociación Española de Arqueología Medieval: <http://www.aeam.es/inicio.htm>

Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval:

<http://www.acram.cat/>

Bibliografia Arqueologia Medieval <http://www.biblioarqueologia.com>

Derieux. D. *L'archéologie du bâti en Europe , comparaison entre la France et la Suisse*:

http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/41/74/38/PDF/NDA_archeo_du_bati.pdf

Grupo de Investigación Arqueología de la Arquitectura: <http://www.ehu.es/arqueologiadelaarquitectura>

Institut de Patrimoni Cultural. Universitat de Girona:

<http://www.udg.edu/tabid/12080/language/en-US/default.aspx>

Publicacions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona:

<http://www.diba.es/spal/publicacions>

Programari

El programari que s'ha de fer servir és l'habitual per assignatures d'aquestes característiques: programaris lliures de fotogrametria i dibuix